

BIBLIOTEKARI U NIGERIJU*

Sociolozi se ne slažu u pogledu definicije *radne mobilnosti*. Međutim, izvesno slaganje postoji u pogledu posledica koje migracione pojave izazivaju u zapošljavanju. Ali i pored toga nije jasno šta obuhvata sam pojam radne migracije: da li uključuje, na primer, privremeno menjanje posla, ili menjanje posla u okviru iste lokalne zajednice. Hauzer¹⁾, na primer, navodi sledećih šest kategorija radne mobilnosti:

- 1) unutar ili izvan korpusa radne snage;
- 2) menjanje sadržaja posla;
- 3) menjanje poslodavca;
- 4) menjanje zanimanja ili veština koje se na poslu koriste;
- 5) promene organizacije ili cilja u čiju službu se stavlja posebna veština;
- 6) geografske promene mesta rada.

U cilju pojednostavljenja i pojašnjenja ovog izlaganja mi ćemo koristiti izraz *radna mobilnost* da označimo promenu posla ili poslodavca, a izraz *profesionalni bibliotekar* koristimo za svakoga ko je uspešno završio bibliotekarski kurs u bibliotekarskoj školi, ili ko radi u biblioteci a položio je ispit koji organizuje Društvo bibliotekara.

Tri razloga su nas navela da obavimo ovu analizu. Prvo, često zapažanje proučavalaca društvene stratifikacije je da su profesionalci mno-

*) Sam E. Ifidon: *Labour mobility among librarians: some evidence for Nigeria*. Autor je bibliotekar u biblioteci *Kashim Ibrahim* koja pripada *Ahmadu Bello* univerzitetu u Zairu, Nigerija.

¹⁾ Hauzer, P. M.: „Mobility in labour force participation“, u knjizi Bakke, E. W. *Labour mobility and economic opportunity*, New York, Technology Press, 1954, s. 11.

go stabilniji u pogledu izbora posla od drugih profila zaposlenih. Interesuje nas u kojoj mjeri se ovo zapažanje odnosi i na bibliotekare. Drugo, postoji potreba da se odrede činioci koji utiču na pojavu mobilnosti, odnosno stabilnosti, među bibliotekarima, i da se utvrde odnosi, ukoliko takvi postoje, između tih činilaca, sa jedne strane, i opštijih kakvi su starost, pol i obrazovanje, sa druge strane. I treće, tokom poslednjih desetak godina svedoci smo prave ekspanzije istraživanja radne mobilnosti raznih profesionalnih grupa, pri čemu su bibliotekari bivali izostavljani. Prema tome, nadamo se da će ova studija pomoći da se popuni ta praznina u znanju.

Metod

Podaci koji su u ovoj studiji prikupljeni za radnu mobilnost dobijeni su primenom upitnika koji su poslani profesionalnim bibliotekarima. Dva izvora su korišćena za dobijanje prethodnih podataka o bibliotekarima koji rade u Nigeriji.^{2,3)} Od ukupnog broja poslanih upitnika (307) dobili smo 250 popunjenih. Metod upitnika upotpunjen je primenom nestrukturiranog intervjua. Najveća prednost te metode neformalnog razgovora u tome je što su oni koje intervjuišemo u takvoj situaciji opušteniji, pa se na osnovu tako vođenog razgovora mogu dobiti dobri uvidi u njihov stav prema samom predmetu razgovora. Kada su upoređeni rezultati dobijeni na osnovu tih razgovora sa onim što je dobijeno upitnicima, videlo se da je način odgovaranja na postavljena pitanja bio u zadovoljavajućoj meri konzistentan.

Podaci su klasifikovani i izloženi u obliku sumarnih tabela. Na primer, odgovori na upitnike prikazani su pomoću tabela učestalosti, koje prikazuju koliko puta je neki bibliotekar menjao posao tokom deset godina koje su obuhvaćene analizom. Ispitanici su označeni brojevima od 1 do 250, u koloni koja je naslovljena kao *Bibliotekari*, a šifre 00, 01, 02, itd. označavaju broj puta koliko je bibliotekar menjao posao: 00 odnosi se na bibliotekarev prvi posao, 01 znači da je bibliotekar jednom menjao posao, 02 dvaput i slično. Iz priloženih primera vidi se da su bibliotekari 1 i 9 menjali posao dva puta, bibliotekari 2, 4 i 7 su bili is-

²⁾ Akhidime, A. F.: Ejiko, E. O.: *Who's who in the Nigerian library world*, Zaria, Kashim Ibrahim Library, 1978.

³⁾ *Nigeria, National Library, nominal list of practising librarians in Nigeria, 1976, Lagos, 1977, s. 18.*

trajni u svom prvom i jedinom poslu, a bibliotekari 3, 5, 8 i 10 menjali su posao samo jednom tokom tog desetogodišnjeg perioda (1969—1978).

Tabela 1: Učestalost mobilnosti u periodu 1969—1978.

Bibliotekari	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
1	00	00	01	01	01	01	02	02	02	02
2	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
3	00	00	00	00	00	00	01	01	01	01
4	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
5	00	00	00	00	00	01	01	01	01	01
6	00	00	00	01	01	01	02	02	03	03
7	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
8	00	00	00	00	00	00	00	01	01	01
9	00	00	00	01	01	01	02	02	02	02
10	00	00	00	00	01	01	01	01	01	01

Podaci su analizirani i u odnosu na starost, obrazovanje, pol i bračno stanje bibliotekara, kao i u odnosu na sve druge činioce koji su mogli da utiču na mobilnost, bilo u jednom, bilo u drugom smeru.

Postupak

Prvo je posmatran odnos između ukupnog broja nepopunjenih radnih mesta i ukupnog broja profesionalnih bibliotekara tokom čitavog ispitivanog desetogodišnjeg perioda. Pretpostavka je bila da se mobilnost mora posmatrati u odnosu na raspoloživost radnih mesta, odnosno prema potražnji. U tom smislu prikupljeni su podaci od 129 biblioteka raznih vrsta: 21 školske, 47 opštinskih, 3 narodne biblioteke (uključiv i dve državne), 18 posebnih biblioteka i 13 univerzitetskih.⁴⁾ Kada je broj zaposlenih bibliotekara oduzet od utvrđenog broja radnih mesta videlo se da postoji 136 nepopunjenih radnih mesta. To znači da broj slobodnih mesta nadmašuje broj bibliotekara koji bi mogli da ih popune.

U tom smislu treba posmatrati i podatke o obimu mobilnosti zaposlenih bibliotekara. Rezultati tih poređenja prikazani su u tabeli 2.

⁴⁾ Nigeria, National Library, National digest of library statistics, 1972, Lagos, 1974, s. 1—42. U ovoj publikaciji nalaze se liste kulturnih i diplomatskih biblioteka i javnih čitaonica, ali je njih autor isključio iz svoje računice.

Vidi se da 128, odnosno 51,2% svih bibliotekara koji su odgovorili na upitnik ostaje na svom prvom i jedinom poslu tokom čitavog perioda od deset godina, da ih je 60, tj. 24% promenilo posao samo jednom, 45 (18%) dvaput, 11 (4,4%) tri puta, 5 (2%) četiri puta, i 1 pet puta. Niko nije menjao posao više od pet puta u ovom periodu.

Tabela 2: Obim mobilnosti u periodu 1969—1978.

<u>Koliko puta je menjan posao</u>	<u>Broj bib- liotekara</u>	<u>%</u>
Nijednom	128	51,2
Jednom	60	24
Dvaput	45	18
Tripud	11	4,4
Četiri puta	5	2
Pet puta	1	0,4
UKUPNO	250	100

Pokušali smo i da utvrdimo zbog čega oni koji ostaju na jednom poslu nisu menjali radno mesto, zbog čega oni koji su ga menjali jednom nisu to činili više puta, i koji su razlozi naveli bibliotekare da menjaju posao dva ili više puta. Pokazali smo već da raspoloživost slobodnih mesta nije mogla biti dovoljan razlog za nigerijske bibliotekare da budu tako malo mobilni. Otkriveni su drugi činioci koji bi se mogli svrstati u sledećih pet kategorija:

- 1) materijalni činioci, koji uključuju želju da se sazida sopstvena kuća, brigu o iznosu penzije, težnju ka boljoj plati ili višem položaju u profesiji;
- 2) činioci vezani za sam posao, kao što su zadovoljstvo poslom, želja da se preuzmu veće odgovornosti i stekne raznovrsnije iskustvo;
- 3) društvenopolitički činioci koji su povezani sa blizinom radnog mesta mestu porekla, sa željom da se radi u sopstvenoj državi, a ne u nekoj drugoj;
- 4) psihološki činioci — koji podrazumevaju lošu prilagođenost i teškoće u uspostavljanju odnosa sa kolegama na poslu;

5) činioци lične prirode: školovanje dece, briga o ostarelim roditeljima, briga o proširenoj porodici, priroda posla supružnika, sopstvena starost, pol, obrazovanje, bračni status.

Među 128 bibliotekara koji uopšte nisu menjali posao tokom ovih deset godina njih 113 (45, 2%) ostali su na istom poslu zbog materijalnih i društvenopolitičkih razloga. Oni su se pribojavali da bi menjanje posla značilo gubitak posla, ili bi imalo neke posledice po visinu penzije. Ovakva bojazan je mogla biti opravdana do 1974. godine, ali ne i danas. Naime, 1974-te Udoji komisija je predložila, a federalna vojna vlada Nigerije usvojila jedinstvene propise po kojima službenici mogu menjati posao a da to nema negativnih posledica po visinu penzije. Tesno povezana sa brigom za visinu penzije kod ovih bibliotekara bila je i želja da izgrade sopstvenu kuću i da im radno mesto bude što bliže mestu stanovanja. Sve to skupa doprinelo je da — i pored dostupnih poslova u nekoj drugoj državi — ovi bibliotekari ne koriste postojeće mogućnosti. Preostalih 15 bibliotekara nisu menjali posao iz ličnih razloga. Oni su bili toliko odgovorni prema porodici da nisu mogli sebi dopustiti da rade daleko od mesta u kojem su živeli. Uz to, nivo njihovog obrazovanja bio je relativno nizak, tako da je bilo gotovo nemoguće da dobiju neki drugi posao; tome treba dodati da su bili u poodmaklim godinama, sa decom koja se već školuju. Šezdeset bibliotekara koji su jednom menjali posao imali su iste materijalne i društvenopolitičke razloge da ga ne menjaju više puta. Među njima je bilo 25 (10%) takvih koji su se prilikom promene posla vratili u državu iz koje vode poreklo. Među njima samo su dve žene, neudate.

Svi bibliotekari koji su menjali posao dva i više puta imali su bibliotekarsku diplomu, muškog su pola, stari između 25 i 40 godina. Za jednu četvrtinu njih razlog za promenu posla bila je želja da se više bude zadovoljan poslom ili da se preuzmu veće odgovornosti, ili potreba za raznovrsnijim radnim iskustvom. Pokazalo se, takođe, da su oni odlazili u svaki deo zemlje, nezavisno od toga odakle su poreklom. Njih 1,6% su se svakom promenom posla približavali svojoj matičnoj državi. Samo jedan među njima menjaio je posao zbog toga što nije uspevao adekvatno da se prilagodi, odnosno da uspostavi dobre odnose sa kolegama na poslu.

Budući da su se društvenopolitički činioци pokazali dosta uticajnim na radnu mobilnost, bilo tako što je pospešuju ili sprečavaju, smatrali

smo da je potrebno utvrditi broj bibliotekara koji rade u državi iz koje potiču. Rezultati tih poređenja nalaze se u tabeli 3. Iz te tabele se vidi da od ukupno 459 bibliotekara u Nigeriji njih 244 (53,2%) radi u svojoj matičnoj državi. Ukoliko se ova tendencija nastavi, a verovatno je da će se to desiti, ovaj procenat će se uvećavati, naročito kada se nove države, kao što su Bauči, Benju, Gongula, Imo, Niger, Ogun, Ondo i Sokoto, budu uključile u opšti program razvoja biblioteka, a starije države, kao što su Kaduna, Kano i Rivers, nastave da školuju bibliotekare i iz drugih država.

Tabela 3: Obim etnocentričnosti

<u>Države</u>	<u>Ukupan broj bibliotekara</u>	<u>Broj bibliotekara koji rade u matičnoj državi</u>	<u>%</u>
Anambra	57	51	89,5
Bauči	5	4	80
Āendel	43	35	81,4
Benju	20	20	100
Borno	5	0	0
Kros River	23	21	91,3
Gongola	0	0	0
Imo	6	6	100
Kaduna	44	5	11,4
Kano	15	3	20
Kvara	25	22	88
Lagos	101	5	5
Niger	0	0	0
Ogun	1	1	100
Ondo	9	6	66,7
Ojo	80	51	64
Plato	10	4	40
Rivers	11	9	81,8
Sokoto	4	1	25
UKUPNO	459	244	53,2

Zaključci

Na osnovu obavljene analize mogli bi se izvesti sledeći zaključci:

1) Veliki broj nigerijskih bibliotekara sporo menja posao uprkos činjenici da postoje slobodna bibliotekarska mesta. Tri četvrtine bibliotekara menjali su posao samo jednom, ili ga uopšte nisu menjali u ispitanom periodu. Polovina od njih posao uopšte nije menjala, četvrtina ga je jednom menjala, petina dva puta, 4,4% tri puta, 2% četiri puta, 0,4% pet puta. Nijedan bibliotekar nije menjao posao više od pet puta.

2) Društvenopolitički i materijalni činioci, kao i neki lični razlozi, koče mobilnost. Od 128 bibliotekara koji nisu menjali posao, 113 to nisu činili zbog toga što su želeli da sagrade sopstveni dom i da očuvaju potpuni iznos penzije (prema broju godina koliko su radili); manjina, njih 15, nije menjala posao zbog porodičnih razloga.

3) Postoje jasni dokazi da na mobilnost utiče i etnocentričnost izražena kroz želju da se radi u matičnoj državi. Više od polovine bibliotekara radi u državi u kojoj su rođeni. Od ukupnog broja bibliotekara u Nigeriji, 68.5% radi u državi iz koje vode poreklo.

4) Oko četvrtina ispitanih bibliotekara menjala je posao između dva i pet puta. Među njima 23% bilo je spremno da radi u bilo kom kraju zemlje, a 1.6% kretalo se prema državi svog porekla svaki put kada su menjali posao. Jedan od ovih bibliotekara menjao je posao iz psiholoških razloga.

5) Uopšte uzev, diplomirani bibliotekari spremniji su da menjaju posao od onih koji imaju samo najnižu profesionalnu kvalifikaciju. Razlog leži u tome što je u Nigeriji prihvaćeno kao dovoljno srednje (bibliotekarsko) obrazovanje.

6) Svi bibliotekari koji su menjali posao dva do pet puta stari su 25—40 godina. Među bibliotekarima koji uopšte nisu menjali posao njih 81 stariji su od 45 godina.

7) Bračno stanje negativno utiče na mobilnost zbog toga što zanimanje supružnika može da utiče na mogućnost preseljenja u drugo mesto. Neudate bibliotekarke nisu ništa mobilnije od ostalih: iako bi mogle da menjaju posao ukoliko to žele, one to ipak teško čine. Neoženjeni bibliotekari su, s druge strane, najmobilniji, i koriste i male povoljne okolnosti da menjaju posao.

8) Najčešći slučaj bio je da je menjanje posla značilo i veću platu. To je istovremeno podrazumevalo i preuzimanje većih odgovornosti.

Autor ovog rada pokušao je da opiše radnu mobilnost bibliotekara u Nigeriji, i da otkrije razloge koji utiču na tu pojavu. Rezultati pokazuju da nigerijski bibliotekari uglavnom retko menjaju posao, i da takva situacija postoji uprkos

činjenici da je u periodu 1969—1978. bilo više bibliotekarskih radnih mesta nego bibliotekara. Prema rezultatima moglo bi se zaključiti da se takva stabilnost dobrim delom može pripisati materijalnim i društvenopolitičkim razlozima.

Dalje bi se moglo zaključiti da mobilnost ili stabilnost među nigerijskim bibliotekarima nije uslovljena potražnjom unutar bibliotekarskog sistema, kao i to da stavovi nigerijskih bibliotekara prema budućoj mogućoj promeni posla ukazuju da će u sledećoj dekadi mobilnost verovatno biti i niža nego što je bila u prethodnoj.

(Prevela s engleskog RUŽICA ROSANDIĆ)

